

Ihmisen ja hevosen suhteen muuttuminen

Riitta-Marja Leinonen

Kulttuuriantropologia, PL 1000, 90014 Oulun yliopisto, riitta-marja.leinonen@oulu.fi

Tiivistelmä

Tarkastelen suomalaisten hevossuhteen muuttumista 1940-luvun maatalousyhteiskunnasta tämän päivän tietoyhteiskunnan vapaa-ajankulttuuriin. Tässä esityksessä haen vastausta kysymykseen, kuinka suomalaisessa hevospöytäkirjassa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet ihmisen ja hevosen suhteeseen ja hevostaitoon. Vertailuajankohtina ovat 1940-luvun työhevospöytäkirja ja 2000-luvun ratsastuskoulukulttuuri sekä näissä molemmissa konteksteissa viisi käsitettä: hevospöytäkirja, yhteisöllisyys, sukupuoli, paikka ja aika.

Käytän tutkimuksessani laadullisia aineistoja ja menetelmiä. Aineistona minulla on vuosina 1995-2009 keräämäni kenttätöaineisto ja siihen liittyvät haastattelut ja kenttätömuistiinpanot, vuonna 2004 tekemäni hevostaitokysely sekä kirjalliset kertomusaineistot *Hevostarina* ja *Hevoset sodassa 1939-1944* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistosta. Teoreettisen ja metodologisen pohjan tutkimukselleni muodostavat narratiivinen lähestymistapa ja kognitiivinen antropologia.

Tulokset osoittavat, että hevostaidot olivat 1940-luvulla osa toimeentuloon liittyvää tietoa, jota voidaan kutsua nykypäivän näkökulmasta perinnetiedoksi. Taitoja tarvittiin ennen kaikkea työnteekoon ja lapset kasvatettiin eläinten käsittelyyn jo pienestä pitäen. Hevospöytäkirja oli hyvin ihmiskeskeinen ja hevosta välineellistävä, mutta silti hevonen oli tärkeä myös emotionaalisesti ja osa yhteisöä. Sodassa olleita hevosia kunnioitettiin, niitä kutsuttiin sotasankareiksi ja aseveljiksi. Hevosten hoidolla oli yhteisöllistä merkitystä. Hevostaidot olivat yksi miehen työväline ja hänen arvonsa mitta. Hevonen oli osa miehen identiteettiä. Vaikka hevonen oli julkisesti miehen työtoveri ja hevospöytäkirja siten miellettiin hyvin maskuliiniseksi, ovat lapset aina osallistuneet myös hevosten hoitoon ja naiset toimittivat askareitaan hevosten kanssa. Hevosia oli kaikkialla ja niiden kanssa vietettiin paljon aikaa.

Teollistuminen ja kaupungistuminen muuttivat hevossuhdetta. Maatalousyhteiskunnan tiiviiseen ja kokonaisvaltaiseen hevossuhteeseen verrattuna nykypäivän vapaa-aikaan liittyvä hevossuhde näyttää piristyneenä, kun koko yhteiskunnan kattavasta hevospöytäkirjasta on siirrytty kapeampiin alakulttuureihin kuten ravi- ja ratsastuskulttuureihin. Työhevosten vaihtuminen harrasteratsuiksi on merkinnyt hevosen merkityksen täydellistä muuttumista työvälineestä työstä ja arjesta irtautumisen välineeksi. Hevosesta on tullut erityisesti ratsutelleilla osa naisten ja tyttöjen kulttuuria. Siitä on tullut harrastekumppani, jonka hoitoon ja käsittelyyn etsitään tietoa monista lähteistä.

Kaupungistuminen on ajanut eläimet marginaaliin, niille varattuihin tiloihin ja samalla ne ovat etääntyneet tavallisen suomalaisen kokemusmaailmasta. Hevossuhde on muuttunut ihmiskeskeisestä ja välineellistävästä, mutta hevosta arvostavasta suhtautumisesta nykyiseen tieteellisen tiedon tuomaan eläinkeskeisempään näkökulmaan ja empaattisempaan suhtautumiseen hevosta kohtaan.

Asiasanat

Hevospöytäkirja, hevostaidot, ihmisen ja hevosen suhde, perinteinen tieto

Johdanto

Hevonen on ollut noin 6000 vuotta ihmisen hyötyeläin ja kumppani niin sodassa, arjessa kuin vapaa-aikana. Sen vaikutus ihmisyhteisöihin ja kokonaisiin sivilisaatioihin on ollut merkittävää. Hevoselta vaaditut tehtävät ovat vaihdelleet alueellisesti ja vaikuttaneet mm. sen jalostukseen, näin ihmisyhteisöt ovat luoneet paikallisia hevosrotuja ja –kulttuureja. (Anthony, D. W. & Brown, D. R. 2007; Clutton-Brock 1992; Chamberlin, J. E. 2006; Hall 2005, 23-25.) Suomessa on ollut hevosia arkeologisten löytöjen mukaan ainakin 2000 vuoden ajan. Ensimmäinen kirjallinen maininta suomalaisesta hevosesta erillisenä tyyppinä, joka eroaa muista pohjoismaisista hevosista, on vuodelta 1555 piispa Olaus Magnuksen tekemänä. (Taavitsainen 1976; Ahokas 2008, 51, 55.)

Suomalaiseen hevoskulttuuriin on vaikuttanut paljon se, että kansalla on ollut käytössään vain yksi alkuperäisrotu, suomenhevonen. Sillä tehtiin maatalous-, metsä- ja kuljetustyöt ja sen taloudellinen merkitys on luonut pohjan sen yhteiskunnalliselle ja kulttuuriselle merkitykselle, mihin on vaikuttanut erityisesti neljä seikkaa: 1) Nationalistinen ajattelu 1900-luvun taitteessa, kun suomenhevosen kantakirja perustettiin 1907 ja Suomi 10 vuotta myöhemmin itsenäistyi, 2) ravikilpailujen pitkät perinteet, 3) hevosen käyttö sodissa, erityisesti Talvi- ja Jatkosodassa, 4) hevosen rooli työoverina pientiloilla. (Ojala 1996; Ojala 2007; Kumpulainen 2007.)

Maa- ja metsätalouden koneellistuminen romahdutti hevosten määrän Suomessa. Niitä oli vuonna 1980 jäljellä enää 31484 yksilöä, mikä oli vain vajaa 8% vuoden 1950 hevospäämäärästä. Nykyään suomenhevosia on noin 20000, mutta viimeisen kymmenen vuoden aikana niiden määrä on pysynyt lähes samana. Samaan aikaan lämminveristen ravihevosten määrä on noussut 16 %, ponien määrä on noussut 22 % ja puoliveristen ratsujen määrä on kaksinkertaistunut. (Suomen Hippos 2009.) Hevoset jakautuvat käytön mukaan nykyään puoleksi ratsu- ja ravihevosiksi. Ratsastusharrastuksen yleistymisen on tuonut hevosen näkyväksi osaksi myös naisten ja tyttöjen kulttuuria ja hevostaidot, hevoseen liittyvä tieto ja käsittelytaito, ovat muuttuneet käyttötarkoituksen myötä.

Ihmisen ja eläimen suhteeseen vaikuttavat kunkin aikakauden sosiaaliset, taloudelliset ja kulttuuriset ominaispiirteet. Sosiologi Adrian Franklinin (1999, 175) mukaan muutos on tapahtunut ihmiskeskeisestä välineellistämisestä eläinkeskeiseen empatiaan. Tarkastelen suomalaisten hevossuhdetta maanviljelykulttuurin taloudellisen hyötyajattelun ja teollistumisen ja kaupungistumisen mukanaan tuomien ilmiöiden pohjalta. Tässä esityksessä haen vastausta kysymykseen, kuinka suomalaisessa hevoskulttuurissa tapahtuneet muutokset ovat vaikuttaneet ihmisen ja hevosen suhteeseen ja hevostaitoon. Vertailuajankohtina ovat 1940-luvun työhevoskulttuuri ja 2000-luvun ratsastuskoulukulttuuri sekä näissä molemmissa konteksteissa viisi käsitettä: hevoskäsitteet, yhteisöllisyys, sukupuoli, paikka ja aika.

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat hevoskulttuuri, hevostaito ja hevosperinne. *Hevoskulttuurista* puhuessani tarkoitan kaikkea jaettua tietoa, taitoa, menetelmiä, välineitä, suhtautumista ja tapahtumia, mitkä liittyvät hevoseen ja sen käyttöön toimeentulon hankinnassa tai harrastuksena. *Hevostaitojen* voidaan katsoa kuuluvan hevoskulttuuriin. Niillä tarkoitan tässä käytännön taitoa ja tietämystä, mikä liittyy hevosen käsittelyyn, hoitoon ja sen kanssa työskentelyyn. *Perinteisellä hevostaidolla* tarkoitan työhevosen käyttöön sekä sen hoitoon valjastukseen, valjashuoltoon sekä niiden ja työvälineiden tekoon liittyvää taitoa ja tietoa.

Aineisto ja menetelmät

Käytän tutkimuksessani laadullisia aineistoja ja menetelmiä. Aineistona minulla on vuosina 1995-2009 keräämäni kenttätöyöaineisto ja siihen liittyvät haastattelut ja kenttätöyömuistiinpanot, vuonna 2004 tekemäni hevostaitokysely sekä kirjalliset kertomusaineistot *Hevostarina* ja *Hevoset sodassa 1939-1944* Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkistosta. Olen tehnyt osallistuvaa havainnointia neljässä pohjoissuomalaisessa ratsastuskoulussa, havainnoinut hevosmetsureita työssään, käynyt useissa hevoskilpailuissa ja näyttelyissä sekä haastatellut kymmeniä hevosihmisiä eri puolilla Suomea Sodankylästä Helsinkiin. Nauhoitettuja haastatteluja on kertynyt 42 tuntia. Haastateltavat olen löytänyt oppiaineen järjestämältä kenttätöyömatkalta, suomenhevosseuroista (Suomen työhevosseura ry. ja Suomenratsut ry.), omasta tuttavapiiristäni, toisten hevosihmisten

suositusten perusteella ja erilaisista hevostapahtumista. Hevostaitokysely on kolmisivuinen lomake, jossa on avoimia kysymyksiä. Jaoin sen hevosityrittäjäyystapahtuman osallistujille Oulussa syksyllä 2004. Siihen vastasi 13 naista ja 3 miestä, jotka olivat syntyneet vuosina 1959-1978.

Arkipäivään liittyvän tiedon keräämisellä kirjoituskilpailuilla tai perinnekeruilla on pitkät perinteet Suomessa (Kurki 2004, 65; Taira 2004, 42-43). Hevostarinakeruu tuotti 145 kirjoittajalta, joista naisia oli 107, yli 1300 sivua hevostarinoita. Olen valinnut niistä tutkimusaineistoon 34 kokemukserontaa sisältävää tarinaa. Vanhimmat kertojat ovat syntyneet 1910-luvulla, nuorimmat 1990-luvulla. Kertojat ovat kotoisin melko tasaisesti ympäri Suomea ja Venäjälle nykyään kuuluvaa Karjalaa. Hevoset sodassa 1939-1944 –aineisto koostuu vuonna 1975 järjestetyn kilpakeruun vastauksista, joita tuli 166 ihmiseltä (129 miestä ja 37 naista), kaikkiaan aineistoa kertyi 916 sivua. Tutkimusaineistoon olen valinnut 35 tarinaa. Kirjoituskilpailusta ilmoitettiin sekä radiossa että monissa sanomalehdissä. Kertojat ovat taustaltaan erilaisia ja he tulevat eri puolilta Suomea ja Venäjälle nykyisin kuuluvaa Karjalaa. Kertojien syntymävuodet eivät ole tiedossa.

Teoreettisen pohjan tutkimukselleni muodostavat narratiivinen lähestymistapa ja kognitiivinen antropologia. Narratiivinen lähestymistapa olettaa, että kertominen on yleisinhimillinen tapa ymmärtää elämää ja ajan kuluu sekä käsitteellistä kokemuksia. Ihminen on tavallaan tarinoita kertova eläin, joka ”elää ja ymmärtää elämänsä aivan kuin se olisi kertomus, jonka päähenkilö hän itse on”. Kertomukset ovat tärkeitä myös kulttuurisen identiteetin lujittajina ja muokkaajina. (Ukkonen 2006, 190; Lipponen 1999, 65.) Kognitiivinen antropologia tutkii ihmismielen ja kulttuurin suhdetta, eli sitä miten ihmisyksilöiden tiedosta tulee kulttuuria, yhteisesti jaettua tietoa, sekä sitä mitä ihmiset yhteisönsä jäseninä ajattelevat asioista ja tapahtumista, jotka muodostavat heidän maailmansa. (D’Andrade 2000 [1995], 1; Quinn 2005, 3.)

Käytän aineistojen analysoinnissa NVivo-tietokoneohjelmaa, joka on tarkoitettu laadullisten aineistojen käsittelyyn. Koodaan ohjelmaan kertomuksista ja haastatteluteksteistä löytyneitä hevoseen ja sen käsittelyyn liittyviä käsitteitä, lauseita ja metaforia ja muodostan niistä kokonaisuuksia teemoittain. Tutkin puhetta ja kirjoitettuja tekstejä sen vuoksi, että puheet ja teot vaikuttavat toisiinsa. Siihen miten kohtelemme eläintä vaikuttaa eläinkäsityksemme eli se mitä me siitä ajattelemme ja mitä ja miten me siitä puhumme. Toisaalta eläinkokemuksemme vaikuttavat puolestaan siihen, mitä ja miten me puhumme eläimistä. Lisäksi toimintoihimme vaikuttavat muut ihmiset eli sosiaalinen ympäristö ja kulttuuri sekä aika ja paikka. (Warkentin 2007; Lawrence 1985.) Oletankin, että suomalaisten tieto hevosista on erilaista eri sukupolvilla.

Tulokset

Hevostaidot olivat 1940-luvulla osa toimeentuloon liittyvää tietoa, jota voidaan kutsua nykypäivän näkökulmasta perinnetiedoksi. Niihin liittyi paitsi hevosen hoitaminen, lääkintä ja käyttäytymisen tulkitseminen myös valjastus- ja ajotaito erilaisilla työvälineillä, työvälineiden kunnostus, usein myös kengitys ja joskus jopa länkientekotaito. Taitoja tarvittiin ennen kaikkea työntekoon, niinpä lapset olivat mukana töissä jo pienestä pitäen. He kasvoivat hevosten ja muiden kotieläinten kanssa ja oppivat luontevasti niiden kanssa toimimisen. Valjastusta ja ajoa heille alettiin opettamaan noin 8 vuoden iässä. Tavoite oli totuttaa lapsetkin työntekoon ja saada heistä apulaisia. Hevosten kanssa työskentely oli välineellistä. Hevonen oli työväline, jokapäiväinen asia, ja sen kanssa työskentely kehittyi luonnolliseksi ja vaivattomaksi. Tietoa ei juurikaan ollut kirjoissa, vaan ihmisillä itsellään kokemuksen tuomana.

Hevoskäsitys oli hyvin ihmiskeskeinen. Se koettiin eläimenä ihmisestä riippuvaiseksi ja ihmistä lähellä olevaksi olennoksi. Kertojat puhuvat siitä ystävänä ja työtoverina, joka palvelee ihmistä, mikäli sitä kohdellaan oikein. Hevonen ei ollut villi, vaan se otettiin osaksi yhteisöä jo varsana, kun se kulki emänsä mukana töissä ensimmäisenä kesänään. Varsinainen ajo-opetus aloitettiin 1,5-vuotiaana, rekivetona. Hevosesta ei puhuttu laumaeläimenä ja sen lukeminen perustui kokemukseen ja sen kulttuuriseen merkitykseen työeläimenä. Se oli jalostettu työtä varten ja siihen se piti opettaa.

Sosiologi Leslie Irvine (2004, 57) kirjoittaa, että suurin osa länsimaisista ihmisistä ei ole ennen pitänyt eläimiä ajattelevina ja tuntevina sosiaaliseen kanssakäymisen pystyvinä olentoina. Tämä ei pidä paikkaansa ainakaan aineistoni valossa. Kertojat kuvailivat hevosia monissa eri tilanteissa, missä

ne varoittivat vaarasta, hakivat ihmiseltä apua, itkivät, synnyttivät ja tervehtivät ihmistä. Hevosilla oli suuri emotionaalinen merkitys ja niiden myös käsitettiin olevan tuntevia, ajattelevia ja viisaita eläimiä. Sodassa olleita hevosia kunnioitettiin, niitä kutsuttiin sotasankareiksi ja aseveljiksi. Sodan vaikeissa oloissa hevosista tuli hyvin tärkeitä niiden hoitajille ja kiintymyksestä hevoseen oli sallittua puhua. Muutenkin hevonen miellettiin työtoveriksi, jonka kanssa tehtiin yhdessä töitä. Monet vanhemmat hevosmiehet puhuvat rakkaudestaan hevosiin.

Hevosen hoidolla oli yhteisöllistä merkitystä. Hevostaidot olivat yksi miehen työväline ja hänen arvonsa mitta. Hyvin hoidettu hevonen oli talon välle kunniaksi, erityisesti sen isännälle. Hevonen oli osa miehen identiteettiä.

Vaikka hevonen oli julkisesti miehen työtoveri ja hevoskulttuuri siten miellettiin hyvin maskuliiniseksi, ovat lapset aina osallistuneet myös hevosten hoitoon ja naiset toimittivat askareitaan hevosten kanssa. Jos perheessä ei ollut poikia tai he olivat vielä pieniä, tytär opetettiin ”hevosmieheksi”. Naiset myös opettivat hevostaitojaan lapsilleen ja lapsenlapsilleen. Erityisesti sota-aikana naiset joutuivat tekemään itse myös raskaimmat hevostyöt niillä hevosilla, jotka tilalle olivat jääneet, kun parhaimmat oli viety sotaan.

Kirjoitusaineistossa tuli hyvin esille vastaajien viettämä aika hevosten parissa ja se, että hevosia oli kaikkialla. Hevosten paikka ei ollut vain tallissa, vaan vaikkapa metsälaitumilla, kirkon pihalla, kotikylän myllyllä, kapulasillalla Syvärillä tai irti kotipihassa. Niiden kanssa tehtiin pitkiä työpäiviä ja yleensä hevosta pidettiin talossa niin pitkään kuin se töistään suoriutui.

Teollistuminen ja kaupungistuminen muuttivat rajusti elinkeinorakennetta 1950-1970-lukujen Suomessa. Samalla eläinsuhde muuttui, kun yhteys alkutuotantoon hämärtyi. (Ylimaunu 2002, 129.) Hevoskulttuurin näkökulmasta nykypäivään tultaessa se kaventuu 1940-luvun koko yhteiskunnan laajuisesta hevoskulttuurista kapeampiin alakulttuureihin kuten ravi- ja ratsastuskulttuureihin. Näillä hevosalakulttuureilla tai yhteisöillä, kuten Birke (2007, 230) niitä nimittää, on kaikilla omat kannattajansa, sääntönsä ja toimintatapansa. Yhteistä niille on kuitenkin se, että ne liittyvät vapaa-aikaan suurimmalla osalla hevosihmisiä. Tallille mennään päivätyön tai koulun jälkeen.

Hevosiin liittyvä tieto on nykyään pirstaleista. Sitä etsitään useista lähteistä, esimerkiksi kurseilta ja kirjoista. Taidot opitaan useimmiten muualla kuin kotona eli ratsastuskouluissa, ravitalleilla tai yksityistalleilla. Ratsastuskouluissa aloittelijat voivat olla kaikenikäisiä, mutta alkeiskursseille tulevien lasten toivotaan yleensä olevan vähintään kouluikäisiä. Talleilla ei käydä joka päivä ja useimmat lapset ovat riippuvaisia vanhemmistaan kuljettamaan heidät tallille. Ratsastustunneilla käydään yleensä kerran viikossa ja joillakin nuorilla on lisäksi hoitohevonen, jota käydään hoitamassa 2-5 päivänä viikossa. Suomen Ratsastajainliiton hyväksymissä ratsastuskouluissa järjestetään hevostaitokerhoja, joissa koulutetut ohjaajat opettavat nuorempia ratsastajia. Hevoskäsitys on toisaalta hevosta luonnollistava, joka huomioi sen lajityypillisen ja luonnollisen käyttäytymisen, toisaalta sitä inhimillistävä, mikä tarkoittaa inhimillisten piirteiden antamista hevoselle. Hevostaidoissa keskitytään hevosen hoitoon ja käsittelyyn. Hevosesta itsestään on tullut toiminnan keskipiste.

Tallille mennään hoitamaan hevosia ja ratsastamaan. Talliyhteisö koostuu ihmisistä ja hevosista ja siellä nuori voi olla hevostaidoiltaan kokeneempi kuin aikuinen. Tämä tuo tiettyä tasa-arvoisuutta eri-ikäisten ihmisten kanssakäymisen. Yleensä ratsastuskouluilla on kuitenkin omat sosiaaliset yhteisönsä aikuisille ja nuorille. Tallityttöyhteisö järjestyy hoitamisen ympärille ja tytön sosiaalinen asema määräytyy sen mukaan, kuinka hyvänä hoitajana häntä pidetään. Esimerkkinä ja turvallisuuden luoja tosin ovat tallin aikuiset, joista erityisesti ratsastuksenopettaja on tärkeä. Aikuisratsastajille tärkeää on paitsi ratsastuksen elämyksellisyys, stressin unohtuminen ja arjesta irtautuminen, myös vapaa-ajan viettäminen samanhenkisten ihmisten kanssa. (Tolonen 1992, 64-65; Valjus 2005, 61; Ojanen 2008, 1, 4.)

Ratsastus on hyvin naisvaltainen laji Suomessa. Suomen Ratsastajainliiton jäsenistä 94% on naisia ja tyttöjä. (Suomen Ratsastajainliitto 2009) Ratsastustalleista onkin muodostunut feminiininen toimintakenttä ja ratsastus mielletään naisten ja tyttöjen harrastukseksi, sillä Suomessa ei ole perinteisesti miesten harrastamia ratsastusurheilulajeja kuten hevospoolo, ketunmetsästäys ja laukkakilpailut Isossa-Britanniassa. Ratsastavia miehiä kiinnostaa kilpaileminen naisia enemmän. Erityisesti he ovat kiinnostuneita esteratsastuksesta, jota pidetään maskuliinisempänä lajina kuin kouluratsastusta. (Tossavainen 2007.)

Ajankäyttö hevosen kanssa on pirstaleista. Yhden hevosen kanssa vietetty aika on vain pari tuntia päivässä, vaikka tallilla muuten oltaisiinkin pidempään. Harrasteratsulla ratsastetaan kerran päivässä ja ratsastuskouluhevosilla on useampia ratsastajia saman päivän aikana. Hevosten parissa vietetty vähäinen aika näkyi kertomusaineistossa siinä, että nuorempien kirjoittajien kertomuksissa hevoset tekivät hyvin vähän. Ne vain seisoivat, hyppäsivät ja ravasivat. Ratsastuskoulujen hevoset saattavat olla stressaantuneita ja se näkyi nuorten tyttöjen kertomuksissa. He olivat tyytyväisiä, jos poni ei luimistellut tai pukittanut.

Hevosten paikka on nykyään marginaalissa. Nykyajan liikennejärjestelyjä ja maankäyttöä ei ole suunniteltu hevosliikennettä ja hevosten metsälaidunnusta silmällä pitäen. Niinpä hevoset on pidettävä tallien ja hevosurheilukeskusten läheisyydessä, mistä niille löytyvät raviradat, ratsastuskentät ja pienet aitaukset.

Sekä nuoremmat että vanhemmat hevosihmiset kokivat, että vaikka hevosia hoidetaan nykyään paremmin kuin ennen ja niiden lääkintä on erityisesti parantunut, hevosten käsittelytaidoissa on parantamisen varaa. Vanhemman polven hevosihmisillä ja nykyajan ammattilaisilla on selkeä käsitys siitä, että ihmisen on oltava hevoselle johtaja. Hevostaitokyselyvastauksissa moni koki, että hevosten käsittely on muuttunut ”helläkätisempään suuntaan” ja se on heikentynyt, koska se ei enää kulje perimätietona. Toiset kokivat hevosesta tulleen harrastusvälineen, jonka tarpeet on unohdettu. Muutenkin nykyihmisen koettiin vieraantuneen hevosista ja hänen hevosenlukutaitonsa heikentyneen, niin ettei enää osata tehdä oikeita johtopäätöksiä hevosen hyvinvoinnista. Ongelmia nähtiin erityisesti ratsupuolella, missä hevosten sanottiin olevan huonokäytöksiä ja ”ihmisen asemassa”. Erityisesti syyllistettiin ”tätiratsastajia”, jotka ”käärivät hevosen pumpuliin” ja ”lahkolaisia”, jotka ”hurahtavat” erilaisiin hevosenkäsittelysuuntauksiin. Erityisesti harrasteratsastajat ja ne, jotka eivät ole syntyneet nk. ”hevosperheisiin” ovat kiinnostuneita erilaisista hevostaitosuuntauksista. (Birke 2008, 124; Birke 2007, 230.) Tämä on ymmärrettävää sillä harrastehevosten kanssa vietetään vähän aikaa ja kyky lukea hevosta ei kehity niin nopeasti kuin ammattilaisilla, jotka viettävät päivänsä hevosten parissa (Brandt 2004, 310).

Johtopäätökset

Maatalousyhteiskunnassa, missä sosiaaliset suhteet olivat tiiviimpiä ja ihmiset olivat osa paikallista sosiaalista verkostoa, myös hevoset olivat osa yhteisöä. Niiden työpanos oli välttämätön toimeentulolle ja niitä kutsuttiin työkavereiksi ja aseveljiksi. Hevoseen liittyvä tieto oli kiinteä osa toimeentuloa ja se opittiin käytännössä ja kokeneempia ihmisiä kuuntelemalla ja havainnoimalla. Hevosiin liittyvä tieto oli myös julkisesti sukupuolittunutta ja näkyvää. Se liitettiin erityisesti mieheen, jonka hevostaidoista hänen hevosensa kunto ja käytös kielivät.

Nykypäivän yhteiskunnassa ihmisten sosiaaliset suhteet ja verkostot ovat löyhempiä ja eriytyneempiä. Myös suhde hevosiin on samankaltainen. Kaupungistuminen on ajanut eläimet marginaaliin, niille varattuihin tiloihin ja samalla ne ovat etäännyneet tavallisen suomalaisen kokemusmaailmasta. Hevosten siirtyminen vapaa-aikaan on lyhentänyt sen kanssa vietettyä aikaa, eikä lisääntynyt tieteellinen tieto riitä korvaamaan käytännön kokemusta. Melkoisen yhdenmukaisen työhevuskulttuurin tilalle on tullut useita kansainvälisiä vaikutteita sisältäviä alakulttuureja kuten lännenratsastus ja islanninhevosvaellukset. Ratsastuksesta on tullut elämyslaji, keino irrottautua arjesta.

Franklinin ajatus eläinsuhteiden muuttumisesta ihmiskeskeisestä välineellistämisestä eläinkeskeiseen empatiaan näkyy tässä aineistossa. Totuus ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen, vaan hevonen näyttäytyy työn ja sodan kautta arvokkaampana osana mennyttä maatalousyhteiskuntaa kuin nykyään urheilu- ja vapaa-ajan käytössä. Ihmisten hyvinvointi vaikuttaa heidän hoitamiensa eläinten hyvinvointiin ja se näkyy eroina sota-ajan ja jälleenrakennuksen ja nykyajan vapaa-ajan viettoon liittyvissä hevuskulttuureissa. Rahaa on käytettävissä nykyään enemmän ja hevoset saavat parempaa hoitoa. Niistä on tullut empaattisen toiminnan keskipisteitä, jonka vaarana on, että niistä tulee ääritapauksissa liikaa inhimillistettyjä, idealisoituja ihmisiä, jotka on ”käärity pumpuliin”. (Tapper 1988, 56.)

Kirjallisuus

- Ahokas, H., 2008. Suomalaisen hevosen koti on Karjalassa. *Pro Hevonen*, 3/2008, pp. 50-57.
- Anthony, D. W. & Brown, D. R. 2007. The secondary products revolution, horse-riding, and mounted warfare. <http://users.hartwick.edu/anthonyd/harnessing%20horsepower.html> Viitattu 27.11.2009
- Birke, L. 2008. Talking about horses: Control and freedom in the world of "Natural Horsemanship". *Society & Animals* 16 (2008) s. 107-126.
- Birke, L. 2007. "Learning to speak horse": The culture of "Natural Horsemanship". *Society & Animals* 15 (2007) s. 217-239.
- Brandt, K. 2004. A language of their own: An interactionist approach to human-horse communication. *Society & Animals* 12:4 s. 299-316.
- Chamberlin, J. E. 2006. *Horse. How the horse has shaped civilizations*. New York: Blue Bridge.
- Clutton-Brock, J., 1992. *Horse power. A history of the horse and the donkey in human societies*. London: Natural history museum publications.
- D'Andrade, R. 2000 [1995]. *The development of cognitive anthropology*. UK: Cambridge University Press.
- Hall, S. J. G., 2005. The horse in human society. Teoksessa *The domestic horse. The evolution, development and management of its behaviour*. Toim. Daniel Mills ja Sue McDonnell. Cambridge: Cambridge University press.s. 23-32.
- Irvine, L. 2004. *If you tame me. Understanding our connection with animals*. Philadelphia: Temple University press.
- Kumpulainen, M., 2007. Suomenhevonen sotien jälkeen: jälleenrakennuksen aika. Kirjassa M. Saastamoinen (toim.) *Suomenhevonen*. Suomen Hippos ry. S. 36-50.
- Kurki, T., 2004. Tekstit kansanrunousarkiston liepeillä. Kirjassa T. Kurki (toim.) *Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat*. Helsinki: SKS. S.65-90.
- Lawrence, E. A. 1985. *Hoofbeats and society. Studies of human-horse interactions*. Bloomington, USA: Indiana University Press.
- Lipponen, L. 1999. Kertomus kulttuurisesti suuntautuneen psykologian ydinmetaforana. Kirjassa J. Ihanus (toim.) *Kulttuuri ja psykologia*. Helsinki: Yliopistopaino. S. 49-74.
- Ojala, I., 1996. Suomenhevonen. Kirjassa *Tammen suuri hevostietokirja 3*. Helsinki: Tammi.
- Ojala, I., 2007. Suomalainen hevonen ja suomenhevonen sotilashevosenä. Kirjassa M. Saastamoinen (toim.) *Suomenhevonen*. Suomen Hippos ry. S. 17-32.
- Ojanen, K. 2008. Kenttäkokemuksesta tiedoksi. *Elore*, vol 15, 1/2008. http://www.elore.fi/arkisto/1_08/oja1_08.pdf Viitattu 30.11.2009.

Quinn, N., 2005. Introduction. Teoksessa N. Quinn (toim.) *Finding culture in talk. A collection of methods*. New York: Palgrave MacMillan. S. 1-34.

Suomen Hippos, 2009. Hevoskannan kehitys maassamme 1910 – 2008.
http://www.hippos.fi/hippos/tilastot/jalostus_ ja_ kasvatus/hevoskannan_ kehitys.php Viitattu 27.11.2009

Suomen Ratsastajainliitto 2009. Tietoa ja tilastoja ratsastuksesta.
<http://www.ratsastus.fi/asp/system/empty.asp?P=128&VID=default&SID=281916303296313&S=0&C=26422> Viitattu 30.11.2009

Taavitsainen, J-P., 1976. Joitakin ajatuksia kuolaimista ynnä muista rautakautisista hevoskaluista. Pro gradu. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Taira, T., 2004. Kartanpiirtäjän kulkuneuvo – kirjoituskilpakeruun lukumahdollisuuksista. Kirjassa T. Kurki (toim.) *Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat*. Helsinki: SKS. S. 40-64.

Tapper, R. 1988. Animality, humanity, morality, society. Kirjassa T. Ingold (toim.) *What is an animal?* London: Unwin Hyman.

Tolonen, T. 1992. *Hevoset ja minä. Tyttökulttuuri ratsastustallilla*. Pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto, Sosiologian laitos.

Tossavainen, J. 2007. *Lonely rider? Miehet ainokaisina ratsastusta harrastamassa*. Sosiologian syventävien opintojen tutkielma. Joensuun yliopisto, Yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta.

Ukkonen, T., 2006. Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa. Kirjassa O. Fingerroos, R. Haanpää, A. Heimo ja U-M. Peltonen (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: SKS. S. 175-198.

Valjus, K. 2005. *Ratsastus on elämyslaji. Ratsastusharrastuksen merkitys kaupunkilaiselle aikuisratsastajalle*. Pro gradu –tutkielma. Lapin yliopisto, Sosiologian laitos.

Warkentin, T., 2007. Metaphors and the treatment of animals. Kirjassa M. Bekoff (toim.) *Encyclopedia of Human-Animal Relationships Vol 3*. Westport, USA: Greenwood Press. S. 1069-1070.

Ylimaunu, J. 2002. Elinkeinot ihmisen ja eläimen suhteen muokkaajana. Kirjassa H. Ilomäki ja O. Lauhakangas (toim.) *Eläin ihmisen mielenmaisemassa*. Helsinki: SKS. S. 115-133.